
ЯКОВЛЄВ АНДРІЙ АНАТОЛІЙОВИЧ,

кандидат юридичних наук,

заступник головного вченого секретаря,

Національна академія правових наук України,

Україна, м. Київ

e-mail: iakovliev@ukr.net

УДК 342.4:32

Конституційний Суд України і його роль у конституційному процесі: досвід доби незалежності

У статті досліджено значення Конституційного Суду України в процесі конституційної модернізації в сучасній Україні. Автор аналізує стан та перспективи розвитку конституційного судочинства в Україні, визначає ключові проблеми, з якими стикається Конституційний Суд у ході своєї діяльності. Особливу увагу приділено характеристиці ролі Конституційного Суду у забезпеченні принципу верховенства Конституції. Обґрунтовуються пропозиції щодо удосконалення діяльності цього органу конституційної юрисдикції в Україні.

Ключові слова: конституційний процес, Конституційний Суд України, Конституція України, конституційність законів, конституційна модернізація.

Постановка проблеми. Наразі не можна заперечувати того, що в системі фундаментальних ознак конституційної держави одну з основних позицій посідають забезпеченість та рівень розвитку конституційного правосуддя [1, с. 502]. Справді, як така проблема конституційної юстиції, в аспекті забезпечення конституційності та сталого конституційного розвитку, вже досить тривалий час перебуває у полі уваги сучасних вітчизняних та зарубіжних

юристів [2]. Разом з тим значущість цієї проблематики суттєво підвищується в умовах процесу конституційної модернізації в тих країнах, які отримали назву «нових демократій» [3], коли зміни Основного Закону повинні відбуватися не лише згідно із чітко визначеною конституційною процедурою, а й відповідати духу тих базових принципів і цінностей, які на тривалий час визначили майбутній суспільний і державний розвиток України. Йдеться про її ста-

новлення як демократичної, правової і соціальної держави, яка ефективно взаємодіє із розвиненим громадянським суспільством, надійно захищає та забезпечує права і свободи людини і громадянина. Цілком очевидно, що однією з ключових гарантій подібного дотримання процедурних норм у ході модернізації конституції, а також збереження вихідних державотворчих і правотворчих орієнтирів є наявність ефективно діючої, неупередженої та політично незаангажованої системи конституційної юстиції.

Актуальність теми дослідження і аналіз останніх публікацій. Вказуючи на наукову і практичну значущість юридичного аналізу ролі Конституційного Суду в конституційному процесі України періоду новітньої доби її незалежності, слід звернути увагу й на ті фактори, які роблять подібне дослідження актуальним у контексті вимог сучасного стану держави і суспільства. З-поміж них виділимо такі.

По-перше, як зазначає Ю. Барабаш, попри тривалий час існування конституційної юстиції в Україні, досі залишається чимало питань, пов'язаних з організацією діяльності єдиного органу конституційної юрисдикції [4, с. 149]. При цьому мається на увазі не лише процедура та порядок розгляду справ цим органом державної влади, а й більш загальна проблема визначення його ролі та місця в системі органів державної влади сучасної України. Зрозуміло, що наявність цих питань виявляється критичною за умов, коли від позиції Конституційного Суду залежать стан та перспективи розвитку конституціоналізму як такого. Більше того, саме

у процесі конституційної юстиції реалізуються на практиці захист та забезпечення принципу верховенства конституції, який нині сприймається вченими-юристами як необхідна умова побудови правової держави, захисту прав і свобод людини і громадянина. Таким чином, модернізація конституції передбачає у тому числі й уточнення конституційно-правового статусу єдиного в Україні органу конституційної юрисдикції, удосконалення системи гарантій його незалежності, подальший розвиток цього механізму захисту конституції та забезпечення її верховенства.

По-друге, подальше утвердження в Україні принципів правової держави безпосередньо передбачає удосконалення системи конституційного контролю. У цьому контексті можна навести позицію Г. Василевича, який пише: «Реалізація ідеї правової держави, де забезпечується верховенство права, одним із головних джерел якого є Конституція, вимагає наявності конституційного контролю» [5, с. 722]. Таким чином, факт існування ефективних інститутів конституційного контролю та конституційної юстиції виступає одночасно як умовою утвердження на конституційному рівні правової державності, так і засобом дотримання практично всіх без винятку принципів організації і функціонування правової держави. До речі, побічним свідченням важливості органів конституційної юрисдикції в процесі функціонування правової держави є й те, що у багатьох сучасних конституціях їм відведено не просто окремі статті, а цілі розділи.

По-третє, описуючи конституційний процес у сучасній Україні, варто

пам'ятати, що його тлумачення не може обмежуватись лише тими періодами, коли відбуваються певні зміни в самому тексті конституції. Хоча поняття «конституційний процес» і може бути інтерпретоване як «процес розробки та ухвалення Конституції», але навіть за такого підходу, як доводить В. Колісник, «з прийняттям Основного Закону конституційний процес не припиняється, а лише переходить у якісно нову стадію – етап реалізації конституційних положень та приписів» [6, с. 58]. З цього погляду поняття конституційного процесу є значно ширшим, ніж поняття конституційної модернізації або конституційної реформи, оскільки його зміст включає розвиток і держави, і громадянського суспільства в Україні на основі норм, принципів, цінностей та ідей, які закріплені в Конституції, визначають загальні властивості й параметри конституційного регулювання та є правовим фундаментом конституційного ладу. Юридично діяльність усіх без винятку органів державної влади має відбуватись у рамках, які встановлені конституцією та законами держави. Однак фактично у державотворчій і правотворчій практиці часто можна спостерігати такі випадки, коли органи державної влади, посадові або службові особи виходять за встановлені конституцією межі, або коли виникає сумнів у відповідності їх дій (діяльності) нормам Основного Закону. У таких випадках об'єктивується загальнодержавна потреба в наявності системи конституційного контролю та органів конституційної юрисдикції. Тобто «широке» тлумачення змісту поняття конституційного процесу включає в себе функціо-

нування системи конституційного контролю, що реалізується через органи конституційної юрисдикції. Усе зазначене вище істотно актуалізує проблему визначення ролі Конституційного Суду України у конституційному процесі, надаючи їй ознак не лише теоретичної, а й практичної актуальності.

Формулювання цілей. Метою цієї статті є аналіз ролі Конституційного Суду України у процесі конституційної модернізації в сучасній Україні. При цьому особливий акцент зроблено на ролі органу конституційної юрисдикції у забезпеченні верховенства Основного Закону.

Виклад основного матеріалу. Загалом для європейської правової практики ідея конституційного правосуддя не може вважатися новою. На думку С. Шевчука, «судовий конституційний контроль здійснюється не тільки завдяки тому, що Конституція є нормативно-правовим актом, а й тому, що вона має найвищу юридичну силу і запроваджує фундаментальні цінності та принципи правової системи як критерій чинності підпорядкованих Конституції інших правових актів» [7, с. 230]. Фактично остання чверть минулого століття ознаменувалася в європейській конституційно-правовій науці доволі активними пошуками і дослідженнями сутності та специфіки функціонування органів конституційної юрисдикції. Інтенсивність зазначених пошуків значною мірою зумовлювалась усвідомленням фундаментальної потреби охорони та захисту конституції як «Основного Закону, який виходить із базисних цінностей даної цивілізації, закріплює ті чи інші основи правового статусу особи, економічної,

соціальної, політичної систем та духовного життя суспільства, основи взаємовідносин людини, колективу, держави і суспільства шляхом застосування державної влади, яка використовується для встановлення основ порядку створення і розподілу соціальних благ у суспільстві».

Утім для пострадянських країн, які у своєму державному розвитку намагались здійснити перехід від авторитарних моделей функціонування держави до демократичного конституційного ладу, феномен конституційної юстиції виявився багато в чому новим. Щоправда, практично всі без винятку провідні вітчизняні юристи ще на початку 90-х рр. ХХ ст. пов'язували подальший конституційний розвиток України з утвердженням традицій конституційної юстиції та з належним функціонуванням конституційного судочинства, адже, як справедливо зазначає М. Тесленко, відповідно до своєї форми, конституційна юрисдикція – це конституційне правосуддя, а відповідно до свого змісту – конституційний контроль [8, с. 47]. Справді вже у проекті Конституції України від 1 липня 1992 р. містився розділ восьмий, який мав назву «Охорона Конституції». Відповідно до викладених у ньому норм передбачалося створення в Україні спеціального органу державної влади, який би мав повноваження встановлювати відповідність законів та інших нормативно-правових актів Конституції України (ст. 239 проекту). При цьому зазначений розділ містив 11 статей, які доволі чітко та детально регулювали порядок організації і діяльності цього органу. Паралельно з цим статтями 203 та 204 проекту чітко і не-

однозначно встановлювалась належність Конституційного Суду саме до судової гілки державної влади. Наразі ми свідомо згадуємо про цей проект, оскільки нині у ході модернізації Конституції України багато з пропозицій щодо конституційної регламентації діяльності єдиного в Україні органу конституційної юрисдикції по суті відтворюють ті положення, що колись обговорювались на ранніх етапах конституційного процесу в Україні. Наприклад, сьогодні часто лунає думка про доцільність вміщення в Конституції тексту присяги судді Конституційного Суду. Насправді, така пропозиція активно обговорювалась в Україні протягом 1992–1993 рр. Зокрема, у згаданому проекті Конституції ч. 4 ст. 241 містила такий текст присяги: «Урочисто присягаю чесно і сумлінно виконувати високий обов'язок судді Конституційного Суду України, охороняти Конституцію України, забезпечувати її верховенство, поважати і захищати права і свободи людини і громадянина» [9, с. 176].

Фактично зазначений проект Конституції України 1992 р. містив чи не найбільш детально виписану регламентацію доволі широкого кола повноважень Конституційного Суду. Передбачалось, що Конституційний Суд приймає рішення та дає висновки за поданням парламенту. Так, ст. 243 проекту передбачала, що Конституційний Суд України розглядає справи про конституційність: чинних законів та інших актів парламенту; Конституції та законів Республіки Крим; указів Президента; актів міністрів та інших керівників центральних органів виконавчої влади України; актів голів обласних, районних та місь-

ких управ; актів місцевого і регіонального самоврядування. Водночас ч. 3 зазначеної статті передбачала доволі цікаву процедуру розгляду справ щодо конституційності законів та інших правових актів за скаргою громадян. Її суть полягала в тому, що кожен громадянин наділявся правом звернення до Конституційного Суду через Уповноваженого з прав людини, якщо справа, з приводу якої він звертався, розглядалася загальними судами, по ній було винесено остаточне судове рішення, але він вважає, що закон чи інший правовий акт, який було застосовано при вирішенні цієї справи, суперечить Конституції. Що ж до висновків Конституційного Суду за поданням парламенту, то ст. 244 проекту вказувала такі підстави для звернення до цього органу конституційної юрисдикції: необхідність дачі висновку щодо відповідності Конституції міжнародних договорів України, внесених до парламенту для ратифікації; необхідність дачі висновку щодо додержання Конституції України Президентом; необхідність дачі висновку щодо меж компетенції законодавчої і виконавчої влади, державних органів влади України та Республіки Крим, органів державної влади, місцевого і регіонального самоврядування в разі виникнення відповідних спорів між ними; необхідність висновку щодо дійсності мандатів членів депутатів парламенту у спірних випадках; необхідність висновку щодо додержання Конституції України главою уряду, іншими посадовими особами, які обираються, призначаються чи затверджуються парламентом (за винятком суддів Конституційного Суду). Практично у такому ж вигляді норми щодо

організації і діяльності Конституційного Суду було відображено у проекті Конституції України від 27 травня 1993 р. Разом з тим у цьому проекті було навіть посилено наголос на винятковій ролі Конституційного Суду в процесі внесення змін і доповнень до Конституції та конституційних законів. Зокрема, ч. 2 ст. 231 проекту передбачала, що конституційні закони можуть бути прийняті, змінені чи доповнені лише за наявності висновку Конституційного Суду про конституційність проектів цих законів, змін чи доповнень до них.

Однак, як доводить О. Скрипнюк, процес становлення конституційної юстиції в незалежній Україні виявився доволі складним. І справа тут не лише у тому, що в період 1992–1996 рр. діяльність Конституційного Суду так і не розпочалась через те, що парламент обмежився лише призначенням першого Голови Конституційного Суду України (ним став Л. Юзьков), так і не призначивши ані його заступника, ані членів Конституційного Суду, а й у тому, що у суспільстві та на рівні державної влади точилися змістовні суперечки щодо ролі цього органу у становленні України як демократичної, правової і соціальної держави [10, с. 353–354]. Значною мірою саме через це підтверджена Конституційним договором від 8 червня 1995 р. потреба у формуванні та діяльності Конституційного Суду (нагадаємо, що ст. 36 Договору передбачала, що Конституційний Суд становить одну з невід’ємних частин судової системи України, а ст. 38 характеризувала його як «незалежний орган судової влади, що забезпечує відповідність законів, інших нормативних актів законодавчої і ви-

конавчої влади Конституції України, охорону конституційних прав та свобод людини і громадянина») так і не була реалізована на практиці до прийняття Конституції України 1996 р. Лише разом із прийняттям Конституції України 1996 р. було чітко закріплено як конституційно-правовий статус цього органу державної влади, так і його основні функції (статті 147–153 розд. XII). Нагадаємо, що згідно з чинною Конституцією Конституційний Суд України складається з вісімнадцяти суддів. Президент України, Верховна Рада України та з'їзд суддів України призначають по шість суддів Конституційного Суду України. Суддя Конституційного Суду України призначається на дев'ять років без права бути призначеним на повторний строк. Голова Конституційного Суду України обирається на спеціальному пленарному засіданні Конституційного Суду України зі складу суддів Конституційного Суду України шляхом таємного голосування лише на один трирічний строк.

Відповідно до ст. 150 до повноважень Конституційного Суду України належить: 1) вирішення питань про відповідність Конституції України (конституційність): законів та інших правових актів Верховної Ради України; актів Президента України; актів Кабінету Міністрів України; правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим. Ці питання розглядаються за зверненнями: Президента України; не менш як сорока п'яти народних депутатів України; Верховного Суду України; Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини; Верховної Ради Автономної Республіки Крим; 2) офіційне

тлумачення Конституції України та законів України. Водночас Конституційний Суд України за зверненням Президента України або Кабінету Міністрів України дає висновки про відповідність Конституції України чинних міжнародних договорів України або тих міжнародних договорів, що вносяться до Верховної Ради України для надання згоди на їх обов'язковість. За зверненням Верховної Ради України Конституційний Суд України дає висновок щодо додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту (ст. 151 Конституції України). Як аргументує А. Стрижак, «зазначений перелік повноважень єдиного органу конституційної юрисдикції має вичерпний характер, а отже, вирішення інших питань, пов'язаних з дотриманням конституційної законності в державі, належить до компетенції судів загальної юрисдикції» [11, с. 103]. Закони та інші правові акти за рішенням Конституційного Суду України визнаються неконституційними повністю чи в окремій частині, якщо вони не відповідають Конституції України або якщо була порушена встановлена Конституцією України процедура їх розгляду, ухвалення або набрання ними чинності. При цьому закони, інші правові акти або їх окремі положення, що визнані неконституційними, втрачають чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України рішення про їх неконституційність. Не викликає сумніву, що передбачені Основним Законом повноваження Конституційного Суду України дозволили цьому органу державної влади не лише посісти належне

йому місце і тривалий час сприяти утвердженню конституціоналізму в Україні, неухильному забезпеченню принципу верховенства Конституції, захисту прав і свобод людини і громадянина, а й гарантувати легітимність дій державної влади та її рішень через постійний конституційний контроль та їх перевірку на відповідність Конституції. Як слушно доводить В. Ковальчук, «у механізмі легітимації державної влади конституційні суди виконують роль посередника між народом та владою, який, з одного боку, захищає право народу на його волевиявлення, що реалізовується перш за все через вибори та референдуми, а з другого – здійснює контроль за легітимністю актів органів державної влади» [12, с. 80].

Щоправда, на думку цілого ряду вчених, навіть передбачений Конституцією України та законом спосіб формування і функціонування Конституційного Суду містив у собі певні недоліки. Зокрема, як доводить Ю. Барабаш, сама система призначення суддів Конституційного Суду України несла у собі цілий ряд небезпек, які потенційно закладали фундамент для конфліктів у його діяльності [13, с. 10–14]. На цей же аспект у діяльності Конституційного Суду звертає увагу К. Бабенко, на думку якого, «однією з найгостріших проблем, які нині постають, є проблема призначення суддів», а також зменшення рівня їх залежності від тих політичних сил та осіб, які приймали рішення про їх призначення [14, с. 423]. Так само неодноразово лунали пропозиції передбачити можливість роботи органу конституційної юрисдикції в режимі двох палат, запровадити інститут перегляду рішень

Конституційного Суду самим же цим органом конституційної юрисдикції у разі виникнення достатніх підстав для цього, деталізувати повноваження Конституційного Суду України щодо визначення порядку і строків виконання рішень та висновків тощо. Водночас досвід діяльності Конституційного Суду дав підстави для формулювання цілого ряду важливих конституційно-теоретичних проблем. Однією з них стало питання про можливість єдиного органу конституційної юрисдикції змінювати свої правові позиції при вирішенні аналогічних справ. Серед сучасних дослідників на значущості цього питання наголошують М. Гультай та І. Кияниця, які, розглядаючи його в контексті більш широкої проблеми правової визначеності як одного з принципів конституційного судочинства, пишуть: «Не викликає сумніву, що Конституційний Суд України повинен дотримуватися своїх правових позицій при вирішенні аналогічних справ, однак це не заперечує права Конституційного Суду України змінювати їх за наявності певних підстав. Разом з тим у випадку зміни правової позиції Конституційного Суду України не повинно відбуватися обмеження чи звуження конституційних прав і свобод людини і громадянина» [15, с. 85].

Висновки. Загалом, говорячи про розвиток конституційної юстиції в незалежній Україні, а також про роль Конституційного Суду України в процесі конституційної модернізації, потрібно акцентувати увагу на таких аспектах.

По-перше, оскільки в процесі модернізації Конституції України важлива роль належить Конституційному Суду України, у ході внесення змін у саму

Конституцію, а також чинне конституційне законодавство потрібно передбачати цілий ряд норм, які б дозволили ліквідувати ті прогалини у регулюванні діяльності цього органу конституційної юрисдикції, які наразі об'єктивно наявні у сучасній Україні. Це пояснюється не лише винятково важливим місцем цього органу державної влади в процесі гарантування верховенства конституції та функціонування всієї системи органів державної влади в Україні на засадах принципів верховенства права, пріоритету прав і свобод людини і громадянина, а й потребою забезпечити майбутні державотворчі і правотворчі процеси від свідомих або несвідомих порушень чи кривотлумачень тексту Основного Закону. Водночас це дозволить у майбутньому уникати значної кількості державно-правових конфліктів через передбачені Конституцією процедури звернення до компетентного, професійного та авторитетного органу, який вирішує питання про відповідність законів та інших правових актів тексту Конституції, а також дає офіційне тлумачення самої Конституції та законів України. По-друге, до сьогодні залишається неврегульованим питання щодо деталізації повноважень Конституційного Суду України стосовно визначення порядку і строків виконання рішень та висновків. У цьому сенсі видається доцільним у процесі модернізації Конституції України конкретизувати вимоги до самого тексту рішень Конституційного Суду України з метою недопущення неоднозначного розуміння суб'єктами правозастосування відповідних правових позицій єдиного органу конституційної юрисдикції. Зокрема, для цього

необхідно визнати рішення у справах щодо обчислення, призначення, перерахунку, здійснення, надання, одержання пенсійних виплат, соціальних виплат непрацездатним громадянам, виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, виплат та пільг дітям війни, інших соціальних виплат, доплат, соціальних послуг, допомоги, захисту, пільг преюдиціальними. Це зобов'язуватиме органи виконавчої влади вживати невідкладних заходів щодо виконання цих та аналогічних рішень для відновлення порушених дією неконституційних положень прав. Потретьє, видається доцільним передбачити форму звернення Верховної Ради України до Конституційного Суду України з питання про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України вимогам статей 158 і 159 Основного Закону. Для цього законом слід встановити повноваження Конституційного Суду щодо розгляду такого подання, процедури надання Конституційним Судом України відповідного висновку, його змісту тощо. Паралельно з цим на рівні Закону України «Про Конституційний Суд України» необхідно встановити процесуальні терміни для попереднього вивчення Конституційним Судом України конституційних подань і конституційних звернень, які направляються до нього. По-четверте, важливою проблемою діяльності Конституційного Суду, яка об'єктивувалась в останнє десятиліття минулого століття і донині зберігає свою актуальність, є питання політичної детермінованості у процесі прийняття тих чи інших рішень. У цьому сенсі мова йде не стіль-

ки про політичні наслідки рішень Конституційного Суду, наявність яких є цілком об'єктивним фактом, з огляду на специфіку тих питань, що розглядаються цим органом конституційної юрисдикції, скільки про так звані «політичні мотиви», вплив яких є неприпустимим, оскільки він ставить під загрозу саму ідею конституційної юстиції як такої.

Ці та інші проблеми повинні знайти адекватні відповіді у ході конституційної модернізації, а також в діяльності Конституційної комісії. Наразі важко передбачити, які саме рішення та моделі удосконалення конституційного правосуддя буде прийнято, зважаючи на заяви впливових представників нинішньої правлячої коаліції про новий формат роботи Конституційної комісії, метою якого може стати прийняття нової редакції чи

взагалі нової Конституції України. Але незаперечним є те, що ті об'єктивні проблеми та недоліки, які наявні в діяльності Конституційного Суду, мають бути вирішені та урегульовані. Водночас видається вкрай небезпечною тенденція до абсолютизації негативних оцінок діяльності цього органу державної влади, коли вносяться пропозиції взагалі з його ліквідації. З огляду на це не можна забувати про ту незаперечну позитивну і конструктивну роль, яку відігравав Конституційний Суд України в ході державного і правового розвитку нашої країни. Тому поряд із модернізаційними ініціативами, слід гранично бережно ставитись до того багаторічного досвіду, який було отримано в ході функціонування системи конституційного правосуддя в незалежній Україні.

Список використаних джерел

1. Кутафин О. Е. Российский конституционализм / О. Е. Кутафин. – М. : Норма, 2008. – 258 с.
2. Гуцан Н. В. Обеспечение конституционности и конституционная юстиция / Н. В. Гуцан // Учен. зап. юрид. фак. – СПб. : Изд-во С.-Петербур. ун-та экономики и финансов, 2004. – Вып. 1 (11). – С. 10–13.
3. Зорькин В. Д. Конституционная юстиция стран новой демократии в условиях современных вызовов / В. Д. Зорькин // Актуальные проблемы теории и практики конституционного судопроизводства : сб. науч. тр. – Казань : ООО «Офсет-сервис», 2010. – Вып. 5. – С. 11–12.
4. Барабаш Ю. Г. Нариси з конституційного права / Ю. Г. Барабаш. – Х. : Право, 2012. – 160 с.
5. Василевич Г. А. Конституционное право Республики Беларусь / Г. А. Василевич. – Минск : Книж. Дом, 2010. – 832 с.
6. Колісник В. Правовий механізм трансформації української Конституції / В. Колісник // Вісн. Акад. прав. наук України. – 2009. – № 3 (58). – С. 56–66.
7. Шевчук С. Основи конституційної юриспруденції / С. Шевчук. – К. : Укр. центр правн. студій, 2001. – 302 с.
8. Тесленко М. В. Судебный конституционный контроль в Украине : монография / М. В. Тесленко. – Киев : Ин-т государства и права им. В. М. Корещкого НАН Украины, 2001. – 240 с.
9. Конституція незалежної України : у 3 кн. / за заг. ред. С. Головатого. – К. : Право ; Укр. правн. фундація, 1995. – Кн. 1. – 380 с.
10. Скрипнюк О. В. Курс сучасного конституційного права України : академічне видання / О. В. Скрипнюк. – Х. : Право, 2009. – 466 с.
11. Стрижак А. Конституційний Суд України як інститут забезпечення та захисту конституційної законності / А. Стрижак // Вісн. Конституц. Суду України. – 2010. – № 1. – С. 102–110.
12. Ковальчук В. Органи конституційної юстиції в механізмі легітимації державної влади: зарубіжний та вітчизняний досвід / В. Ковальчук // Вісн. Акад. прав. наук України. – 2010. – № 1 (60). – С. 78–89.

13. Барабаш Ю. Г. Реформування систем призначення суддів Конституційного Суду України як напрямок зниження конфліктності у його діяльності / Ю. Г. Барабаш // Право і безпека. – 2007. – Т. 6, № 2. – С. 10–14.
14. Бабенко К. А. Конституційні засади розвитку і регулювання політико-правових відносин в Україні : монографія / К. А. Бабенко. – К. : Ін Юре, 2008. – 480 с.
15. Гультай М. Правова визначеність у рішеннях Конституційного Суду України / М. Гультай, І. Кияниця // Вісн. Конституц. Суду України. – 2012. – № 5. – С. 83–93.

References

1. Kutafin O. E. (2008) *Rossiiskii konstitucionalizm [Russian constitutionalism]*. М. : Norma [In Russian]
2. Gutcan N. V. (2004) Obespechenie konstitucionnosti i konstitucionnaia iustiticia [Ensuring constitutionality and constitutional justice] *Uchen. zap. iurid. fak. – Scientific notes of the Faculty of Law, 1 (11), 10-13.* [In Russian]
3. Zorkin V. D. (2010) Konstitucionnaia iustiticia stran novoi demokratsii v usloviakh sovremennykh vyzovov [Constitutional justice of New Democracy in today's call] *Aktualnye problemy teorii i praktiki konstitucionnogo sudoproizvodstva – Actual problems of theory and practice of constitutional justice, Kazan 5, 11–12.* [In Russian]
4. Barabash Yu. H. (2012) *Narysy z konstytutsiinoho prava [Essays on constitutional law]* Kh. : Pravo, [In Ukrainian]
5. Vasilevich G. A. (2010) *Konstitucionnoe pravo Respubliki Belarus [Constitutional Law of the Republic of Belarus]* Minsk : Knizh. Dom [In Russian]
6. Kolisnyk V. (2009) Pravovyi mekhanizm transformatsii ukrainskoi Konstytutsii [Legal mechanism of transformation of the Ukrainian Constitution] *Visn. Akad. prav. nauk Ukrainy. – Bulletin of the Academy of Legal Sciences of Ukraine, 3 (58), 56–66.* [In Ukrainian]
7. Shevchuk S. (2001) *Osnovy konstytutsiinoi yurysprudentsii [Basics of constitutional law]* K. : Ukr. tsentr prav. studii, [In Ukrainian]
8. Teslenko M. V. (2001) *Sudebnyi konstitucionnyi kontrol v Ukraine [Judicial constitutional control in Ukraine]* K. : In-t gosudarstva i prava im. V. M. Koretckogo NAN Ukrainy, [In Russian]
9. Holovatyi S. (Ed.) (1995) *Konstytutsiia nezaleznoi Ukrainy [The Constitution of the independent Ukraine]* (Vols.1-3, Vol.1) K. : Pravo [In Ukrainian]
10. Skrypniuk O. V. (2009) *Kurs suchasnoho konstytutsiinoho prava Ukrainy : akademichne vydannia [Course of modern constitutional law in Ukraine: academic publication]* Kh. : Pravo, [In Ukrainian]
11. Stryzhak A. (2010) Konstytutsiinyi Sud Ukrainy yak instytut zabezpechennia ta zakhystu konstytutsiinoi zakonnosti [Constitutional Court of Ukraine as an institution and ensure the protection of constitutional legality] *Visn. Konstytuts. Sudu Ukrainy. – Bulletin of the Constitutional Court of Ukraine, 1, 102–110.* [In Ukrainian]
12. Kovalchuk V. (2010) Orhany konstytutsiinoi yustytysii v mekhanizmi lehitymatsii derzhavnoi vlady: zarubizhnyi ta vitchyzniani dosvid [Bodies of constitutional justice in the mechanism of legitimation of power: foreign and domestic experience] *Visn. Akad. prav. nauk Ukrainy. – Bulletin of the Academy of Legal Sciences of Ukraine, 1 (60), 78–89.* [In Ukrainian]
13. Barabash Yu. H. (2007) Reformuvannia system pryznachennia suddiv Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy yak napriamok znyzhennia konfliktnosti u yoho diialnosti [Reform appointment of judges of the Constitutional Court of Ukraine as a trend reduction of conflict in its] *Pravo i bezpeka. – Law and Security, 6, 2, 10–14.* [In Ukrainian]
14. Babenko K. A. (2008) *Konstytutsiini zasady rozvytku i rehuliuвання polityko-pravovykh vidnosyn v Ukraini [Constitutional principles of regulation and the political and legal relations in Ukraine]* K. : In Yure [In Ukrainian]
15. Hultai M. (2012) Pravova vyznachenist u rishenniakh Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy [Legal certainty in the decisions of the Constitutional Court of Ukraine] *Visn. Konstytuts. Sudu Ukrainy. – Bulletin of the Constitutional Court of Ukraine, 5, 83–93.* [In Ukrainian]

Стаття надійшла до редколегії 01.06.2016.

Яковлев А. А., кандидат юридических наук, заместитель главного ученого секретаря, Национальная академия правовых наук Украины, Украина, г. Киев
e-mail: iakovliev@ukr.net

**Конституционный Суд Украины и его роль
в конституционном процессе: опыт периода независимости**

В статье исследуется значение Конституционного Суда Украины в процессе конституционной модернизации в современной Украине. Автор анализирует состояние и перспективы развития конституционной юстиции в Украине, определяет ключевые проблемы, с которыми сталкивается Конституционный Суд в ходе своей деятельности. Особое внимание уделяется характеристике роли Конституционного Суда в обеспечении принципа верховенства Конституции. Обосновываются предложения по совершенствованию деятельности данного органа конституционной юрисдикции в Украине.

Ключевые слова: конституционный процесс, Конституционный Суд Украины, Конституция Украины, конституционность, конституционная модернизация.

Iakovliev A. A., Candidate of Legal Sciences, Deputy of Chief Scientific Secretary, National Academy of Legal Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine
e-mail: iakovliev@ukr.net

**The Constitutional Court of Ukraine and its Role in the Constitutional Process:
the Experience of the Period of Independence**

Problem setting. *The issue of constitutional justice is extremely important for the so called countries of young democracy, where the adoption of constitutions must take place not only according to the strictly regulated constitutional procedure, but also it must comply with the spirit of the fundamental principles and values. A constitution for these countries is a plan which determines future social and state development. For Ukraine it is about its formation as the democratic and social state which effectively cooperates with the developed civil society and protects and ensures human rights and freedoms. It's quite obviously that existence of an effective, impartial and politically neutral constitutional system of justice is one of the main guarantees of such kind of adherence to the procedural norms while modernization of the constitution as well as preserving the original state and lawmaking guidelines.*

Analysis of recent researches and publications. *Taking into consideration scientific and practical importance of legal analysis of the role of the Constitutional Court of Ukraine in the constitutional process of Ukraine during the modern and independence periods it's worth taking into consideration those factors which make such kind of research actual in the context of the modern condition of state and society. They include the following elements:*

(1) *issue of organization of activity of the only organ of constitutional jurisdiction. That means not only procedure and order of case hearing conducted by this organ of state power but also more common problem of its role and place in the system of state organs of the modern Ukraine.*

(2) *further strengthening in Ukraine of legal state principles directly involves improvement of the system of constitutional control.*

(3) *while describing the constitutional process in the modern Ukraine it is worth remembering that its interpretation can't be limited to those periods when amendments to the constitution take place.*

A target of research. *A target of the paper is analysis of the role of the Constitutional Court of Ukraine in the process of constitutional modernization in the modern Ukraine. We pay attention at the role of the constitutional jurisdiction in the insurance of the supremacy of the Constitution principle.*

The paper's main body and conclusions. The analysis of the role of the Constitutional Court of Ukraine can be summarized in the following way. First of all, the update of the Constitution and constitutional legislation in a whole contains drafting of a number of norms which could help to get rid of loopholes in the regulation of activity of this organ of the constitutional jurisdiction which exist in the modern Ukraine.

Until today there is unregulated issue of detailing of the powers of the Constitutional Court of Ukraine concerning determination of the order and terms of making decisions and drawing the conclusions. In this sense it's important to make the requirements to the text of the decisions of the Constitutional Court of Ukraine alone in the process of improvement of the Constitution of Ukraine more concrete to preserve its wrong interpretation by the subjects who exercise the law positions of the only organ of the constitutional jurisdiction in the future. The form of application to the Constitutional Court of Ukraine on the matter of giving the conclusion on compliance of the draft law on amendments to the articles 158 and 159 of the Constitution is worth being created. These and other issues must find adequate answers in the process of the constitutional modernization as well as of the Constitutional Commission.

Key words: constitutional process, the Constitutional Court of Ukraine, the Constitution of Ukraine, constitutionality, constitutional modernization.